

İçimizdeki ejderhayla ne yapaca- ğız?

Aziz George ve Ejderha
Saint George and the Dragon

1470
tuval üzerine yağlıboya
55,6 cm × 74,2 cm

Paolo
Uccello

(1397-1475)

Aziz George ve Ejderha
Saint George and the Dragon

1430
ahşap panel üzerine yağlıboya, tempera ve gümüş
varak
62,2 × 38,8 cm

**Öldürecek
miyiz?**

Paolo
Uccello

Ehlileştirecek miyiz? Yoksa onunla birlikte mi yaşayacağız?

Aziz George Ejderhayı Öldürürken
Saint George Slaying the Dragon

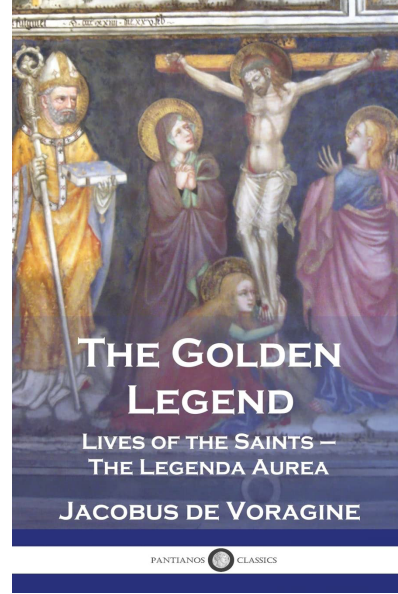
1430

ahşap panel üzerine yağlıboya, tempera ve
gümüş varak
62,2 × 38,8 cm

Paolo
Uccello

The Golden Legend

Jacobus de Voragine
Pantianos Classics, 1259-1266, 158 sayfa
çeviren: William Caxton

Altın Efsane

Legenda Aurea (Golden Legend), 13. yüzyılda Dominiken rahip Jacobus de Voragine tarafından derlenen, Hristiyan azizlerinin yaşamlarını, mucizelerini ve şehitlik hikâyelerini anlatan ünlü bir Ortaçağ kitabıdır. Bugünkü anlamıyla tarih kitabından çok, azizler hakkında dinsel anlatılar ve efsaneler derlemesi olarak düşünmek daha doğru olabilir. 1259-1266 yılları arasında derlenmiş ve Ortaçağ Avrupa'sında yaygınlaşmıştır. Ressamlar ve heykeltıraşlar için de adeta bir hikâye ve ikonografi deposu hâline gelmiştir.

Uccello'nun resmine konu olan *Aziz George ve Ejderha* hikâyesinin yaygın biçimi de *Altın Efsane*'de anlatılır. Bir kenti tehdit eden ejderhaya insanlar kurban verilmektedir. Sıra kralın kızına geldiğinde George ortaya çıkar ve ejderhayı yaralar. Prenses kemerini ejderhanın boynuna geçirir ve hayvanı kente götürür. George, halk Hristiyanlığı kabul ederse ejderhayı öldüreceğini söyler. Halk vaftiz edilir ve ejderha öldürülür.

Dolayısıyla Uccello'nun resmindeki prensesin ejderhayı ince bir bağ ile tutması rastgele bir ayrıntı değil, doğrudan bu anlatının önemli bir anıdır.

Altın Efsane, Ortaçağ sanatının büyük hikâye bankalarından biri. Azizlerin, canavarların, mucizelerin ve şehitlerin Ortaçağ boyunca resimlere dönüştüğü büyük hikâye deposu.

Resmin yedi farklı yorumu bir sonraki sayfalarda ->

lâfzî anlam (literal)
alegorik anlam
metaforik anlam
mistik anlam
psikanalitik anlam
Kristevacı anlam
erotik anlam

Paolo
Uccello

1 Lâfzî (literal) anlam

Ne oluyor? Uccello, Altın Efsane’de anlatılan Aziz George hikâyesinin **iki ayrı anını tek görüntüde birleştirir**. Silene kentini korkutan ejderhaya kurban edilmek üzere kralın kızı gönderilmiştir. George atıyla gelir ve mızrağını ejderhanın başına saplar. Fakat ejderha henüz öldürülmüş değildir. Prenses kemerini onun boynuna geçirmiş, onu kente götürmeye hazırdır. Uccello böylece saldırı ile ehlileştirmeyi aynı ana sıkıştırır. National Gallery’nin özellikle dikkat çektiği tuhaflık da budur. George hâlâ ejderhayla savaşıırken prenses çoktan onu tasmalamıştır. Mağaranın biçimi ejderhanın gövdesini tekrarlar, uzaktaki kent ufukta bekler, sağ üstteki girdap biçimli bulut ve hilal ise sahneyi gündelik gerçeklikten uzaklaştırıp masalsı bir zamana taşır.

<https://www.nationalgallery.org.uk/painting-items/paolo-uccello-saint-george-and-the-dragon?>

2 Alegorik anlam

İyilik kötülüğü yeniyor. Ortaçağ Hristiyan ikonografisinde ejderha yalnızca öldürülmesi gereken fantastik bir hayvan değildir. Kötülüğün, şeytani gücün ve pagan dünyanın simgesidir. George’un ejderhayı yenmesi dolayısıyla Hristiyan inancının kötülük üzerindeki zaferi ve *Altın Efsane* bağlamında Silene halkının Hristiyanlığa geçişi anlamına gelir. National Gallery ejderha ikonografisini açıkça “kötülük kuvveti” olarak tanımlar. Melbourne’daki National Gallery of Victoria da Uccello’nun aynı konudaki erken versiyonunu doğrudan Hristiyanlığa geçiş alegorisi olarak açıklar. Londra resminde ise ilginç olan, kötülüğün yalnızca yok edilmemesi, önce kontrol altına alınmasıdır. Prensesin incecik kemeri canavarı bağlamaya yeter. **Böylece resim kaba kuvvet ile ehlileştirme, savaş ile dönüşüm arasında tuhaf bir ikilik kurar.**

<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/glossary/dragon?>

3 Metaforik anlam

Canavarın yerini değiştirmek. Resmi dinsel anlatısından biraz uzaklaştırdığımızda ejderha, insanın ya da toplumun karşısına çıkan kontrol edilemez herhangi bir kuvvet gibi okunabilir. Korku, şiddet, felaket, arzu, düşman ya da bilinmeyen. Burada önemli olan ejderhanın ölmemiş olmasıdır. *Utpictura* araştırma veritabanı prensesin artık tehlikedeymiş gibi görünmediğine, ejderhayı tasmayla tutarak sahneyi bir savaş olmaktan çıkarıp neredeyse stilize edilmiş bir ritüele dönüştürdüğüne dikkat çekiyor. Dahası **mağara da doğal bir kaya olmaktan çok bir tiyatro dekorunu andırır. Bu okumada resim “canavarı öldürmek”ten çok canavarla kurduğumuz ilişkinin biçimini değiştirmek hakkında düşünülebilir. Korktuğumuz şey bir anda tasmaından tuttuğumuz şeye dönüşür.**

<https://utpictura18.univ-amu.fr/en/notice/1450-saint-george-and-the-dragon-london-version-paolo-uccello?>

4 Mistik anlam

Karanlıktan geçerek dönüşmek. Hristiyan mistik okumaya yaklaştığımızda mağara, ejderha ve gecenin karanlığı ile beyaz atlı George arasında ruhsal bir geçiş kurulabilir. *Altın Efsane*’de ejderhanın alt edilmesinin ardından halkın vaftiz edilmesi anlatının gerçek sonucudur. Dolayısıyla savaş yalnızca bir kurtarma operasyonu değil, **bir dönüşüm eşiği**dir. Uccello’nun hilali ve günün geceye dönüştüğü belirsiz zamanı kullanması

Paolo
Uccello

da National Gallery tarafından özellikle “geçişsel” ve büyülu bir an olarak yorumlanır. Mağaranın karanlığından çıkan ejderha, karşısındaki beyaz at ve gökyüzündeki spiral hareket birlikte düşünüldüğünde resim, karanlığın basitçe ortadan kaldırılmasından çok onun içinden geçerek başka bir ruhsal duruma ulaşmanın görüntüsü hâline gelir. Bu mistik okuma doğrudan Uccello’ya atfedilemez. Ancak eser, Hristiyan dönüşüm anlatısı ve geçiş ikonografisiyle uyumludur.

<https://www.nationalgallery.org.uk/painting-items/paolo-uccello-saint-george-and-the-dragon?>

5 Psikanalitik anlam

Ejderha dışarıda mı, içeride mi?

Jungcu bir okumada sahnenin kişileri tek bir ruhsal yapının parçaları gibi düşünülebilir. George düzenleyen bilinç ya da kahraman-benlik, ejderha bastırılmış ve korkutucu dürtüler, mağara bilinçdışı, prenses ise bu iki alan arasında ilişki kuran figür olur. Bu açıdan resmin en ilginç ayrıntısı yine ejderhanın öldürülmemiş olmasıdır. Prensес onu bağlamıştır. Hugh Gee’nin Uccello üzerine Jungcu okuması, ejderhanın kanatlarındaki göze benzeyen biçimleri de bilinçdışının her şeyi gören kuvvetleriyle ilişkilendirir ve ejderhayı yalnızca “kötülük” değil, insanın içindeki **yaşamsal kuvvet** olarak yorumlar. Böyle bakıldığında mesele karanlık tarafı yok etmek değil, onunla karşılaşmak, onu bilinç alanına çıkarmak ve dönüştürmektir. George ejderhayı yaralar, prenses onunla bağ kurar. Psikanalitik açıdan resmin belki de en verimli çatlağı tam burada açılır.

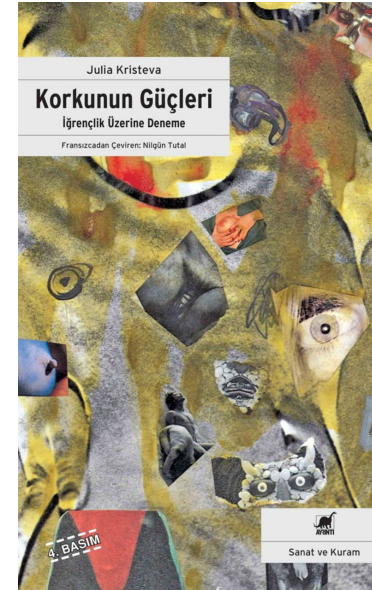
<https://www.thewednesdayoxford.com/wp-content/uploads/2019/06/Wed-91.pdf>

6 Kristevacı anlam

Ejderhayı kim yeniyor? İlk bakışta resim bildik, eril kahramanlık anlatısını tekrarlar. Zırhlı erkek gelir, mızrağını ejderhaya saplar ve savunmasız prensesi kurtarır. Fakat Uccello’nun resmi bu düzeni tuhaf biçimde bozar. George hâlâ saldırırken prenses çoktan ejderhanın boynuna bağını geçirmiştir. National Gallery’nin de belirttiği gibi sanatçı hikâyenin iki farklı anını aynı sahnede birleştirmiştir.

<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/paolo-uccello-saint-george-and-the-dragon?>

Kristeva’nın “Korkunun Güçleri: İğrençlik Üzerine Deneme”deki (*Powers of Horror*) kavramlarıyla bakarsak ejderha, **düzenin dışına atılması gereken *abject*** olarak düşünülebilir. Biçimsiz, hayvansı, mağaradan çıkan,

**Korkunun Güçleri:
İğrençlik Üzerine Deneme**

Julia Kristeva
Ayrıntı, 288 sayfa
çeviren: Nilgün Tütal Cheviron

Paolo Uccello

Sana Neler Edeceğim

Ajda Pekkan
İstanbul Plak, 1975,
41 dakika

Erotizmin Tarihi

Georges Batatille
Sel Yayıncılık, 1957, 216 sayfa
çeviren: Hüseyin Can Akyıldız

sınırları ve güvenli dünyayı tehdit eden öteki. Eril, sembolik düzenin cevabı mızraktır. Ayırmak, delmek, hâkim olmak ve sonunda yok etmek. Kadının hareketi ise farklıdır. Prenses ejderhayı öldürmez. Onunla bir bağ kurar ve onu mağaranın karanlığından insanların dünyasına çıkarır. **Bu nedenle resimde asıl karşıtlık erkek/kadın olmaktan çok yok etmek ile ilişki kurmak arasında kurulabilir.** Kristeva açısından *abject* zaten bütünüyle ortadan kaldırılamaz. Dışarı atılan şey sınırın ötesinden düzeni rahatsız etmeye devam eder.

<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-psychoanalysis>

Böyle bakıldığında resmin en radikal figürü mızraklı kahraman değil, canavarın ipini elinde tutan kadın olabilir. George ejderhayı yenmek ister, prenses onunla birlikte yürüyebilir. George ejderhayı yaralar? Prenses onunla bağ kurar. İçimizdeki ejderhayla ne yapacağız. Öldürecek miyiz, ehlileştirecek miyiz, yoksa onunla birlikte mi yaşayacağız? Georges Bataille'ın erotizminden bakınca resim bambaşka bir yere açılıyor. Bu, Uccello'nun belgelenmiş niyetine dair bir iddia değil. Bataille'ın yasak, ihlal, süreksizlik, süreklilik, şiddet ve ölüm kavramlarını resme uygulayan bir okuma. **Bataille için erotizm yalnızca cinsellik değildir. Ayrı, kapalı ve ölümlü varlıklar olarak yaşadığımız sınırların bir an için ihlal edilmesi, benliğin güvenli bütünlüğünün sarsılmasıdır. Erotizm bu yüzden yasakla ve onun ihlaliyle, yaşamla ve ölüm ihtimaliyle sürekli komşudur.** "Erotizmin tarihi" (*Erotism: Death and Sensuality*) Bataille'ın bu düşüncesinin temel metnidir.

<https://plato.stanford.edu/entries/erotic-art>

7 Erotik anlam

Mızrak, mağara ve bağ. Bataille'ın zihni ile bakmaya çalışırsak, Uccello'nun resmi yalnızca iyiliğin kötülükle savaşı değil, birbirinden ayrı tutulması gereken şeylerin tehlikeli biçimde birbirine yaklaştığı bir sahnedir. İnsan ile hayvan, kadın ile canavar, yaşam ile ölüm, arzu ile yasak. George'un mızrağı ejderhanın bedenine girer. Mağaranın karanlık açıklığı ejderhayı hem saklar hem dünyaya çıkarır. Prenses ise canavardan kaçmak yerine ona ince bir bağla bağlanır.

Buradaki erotizm çıplaklıkta değil, sınırların ihlalindedir.

Dolayısıyla resim hemen gotik bir bilinç kazanır. George sınırı şiddetle delerken prenses insan ile canavar arasındaki mesafeyi ortadan kaldırır. Ejderhayı öldürmek düzeni yeniden kuracaktır, onunla bağ kurmak ise düzenin yasakladığı yakınlığı sürdürür. Bataille açısından erotizmin ölümle akrabalığı düşünüldüğünde ejderha yalnızca arzunun nesnesi değil, benliğin çözülme ve yok olma ihtimalini de sahneye getirir.

- Böylece resmin en erotik hareketi mızrağın bedene girişi bile
- olmayabilir. Belki de asıl erotik hareket, prensesin korkması
- gereken şeye yaklaşması ve kendisini ondan ayıran sınırı
- incecik bir bağ ile ihlal etmesidir.

Paolo Uccello

“Muhtemelen hayatımızdaki tüm ejderhalar, sadece bir kerecik güzellik ve cesaretle hareket ettiğimizi görmek için bekleyen prenseslerdir. Belki de bizi korkutan her şey, en derininde çaresizce sevgimizi isteyen bir şeydir.”

çeviri: Gülcan Evrenos

Rainer Maria

Rilke

(1875-1926)